

Слободанка ЦВЕТКОВИЋ

slobodankasasa@gmail.com

Наташа МИЛОШЕВИЋ ДУЛИЋ

natasamilosevicdulic@gmail.com

Историјски архив Пожаревац, Србија

1.02 Pregledni naučni rad/Review scientific article

UDK/UDC: 930.25:069.5(497.11 Požarevac)(036)

ЗБИРКЕ ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА ПОЖАРЕВАЦ – ПРИПРЕМА И ИЗРАДА ВОДИЧА

Апстракт: *Историјски архив Пожаревац је током 2022. године планирао израду Водича за личне фондове и збирке. Публикација је објављена крајем 2022, а јавности представљена почетком 2023. године. Водич као публикација није пролазио све фазе израде и одобрења од стране Редакције за Водиче кроз архивску грађу Србије, које иначе пролазе водичи, али је уложен труд од стране аутора да публикација садржајно, у погледу информација, буде што више у складу са Упутством за израду Водича кроз архивску грађу Србије. Чињеница је да Архис, јединствени информациони систем за архиве на територији Републике Србије у знатној мери омогућава лакше информисање о фондовима и збиркама у архивима те да се оправдано поставља упитност даље израде и штампања Водича како је до сада било уобичајено. Како Историјски архив Пожаревац због техничких разлога није био у тренутку планирања и објављивања Водича у систему Архис, донета је одлука о његовом објављивању као штампане публикације.*

Историјски архив Пожаревац је у својим ранијим евиденцијама имао породични фонд и више личних фондова и збирки, међу којима и личних збирки. Своје називе и припадност групи личних или породичних фондова, односно (личних) збирки, добили су приликом преузимања у архив. Архивска грађа већине тих фондова и збирки није била сређена, нити је имала обавештајно средство. У раду ће бити представљени процеси који су претходили изради публикације Водич кроз личне фондове и и збирке и збирке Историјског архива Пожаревац као општег информативног средства, као и сама публикација. Посебну пажњу посветили смо критеријумима којима смо се руководили приликом идентификовања фондова односно збирки. Приликом реализације свих послова на идентификовању врсте фонда, односно збирке, од великог значаја било је постојање стручних упутстава која су, иако донета пре више од пола века од стране Архивског већа СР Србије, била незаобилазно помоћно средство за успешно реализовање послова. Већину њих смо у раду

анализирали са аспекта личних фондова и збирки. У раду ће бити презентована решења за која смо се одлучили и коначни резултат читавог процеса, промене назива и врсте фондова и збирки, а на основу сређивања, односно доследне примене критеријума сходно стручним упутствима.

Кључне речи: *Лични фонд, лична збирка, збирка, стручна упутства, архивска грађа, водич.*

COLLECTIONS OF THE HISTORICAL ARCHIVE OF POŽAREVAC – PREPARATION AND CREATION OF A GUIDE

Abstract: *The Historical Archive of Požarevac planned the creation of a Guide for personal funds and collections during 2022. The publication was released at the end of 2022 and presented to the public in early 2023. The Guide, as a publication, did not go through all the stages of preparation and approval by the Editorial Board for Guides through the archival material of Serbia, which guides usually undergo, but the author made an effort to ensure that the content was as aligned as possible with the Guidelines for the preparation of Guides through the archival material of Serbia. It is a fact that Arhivis, the unique information system for archives in the Republic of Serbia, significantly facilitates easier access to information about funds and collections in archives, raising justified questions about the further development and printing of Guides as has been customary until now. Since the Historical Archive of Požarevac was not included in the Arhivis system for technical reasons at the time of planning and publishing the Guide, a decision was made to publish it as a printed publication.*

In its previous records, the Historical Archive of Požarevac had a family fund and several personal funds and collections, including personal collections. They received their names and classification as personal or family funds, or (personal) collections, upon acquisition by the archive. The archival material of most of these funds and collections had not been organized or had any finding aids. This paper will present the processes that preceded the creation of the publication “Guide to Personal Funds and Collections” of the Historical Archive of Požarevac as a general informational tool, as well as the publication itself. Special attention will be given to the criteria we followed in identifying the funds or collections. During the execution of all tasks related to identifying the type of fund or collection, the existence of professional guidelines, which, although established more than half a century ago by the Archival Council of the Socialist Republic of Serbia, were an indispensable aid for successfully completing the work, was of great importance. We analyzed most of them from the perspective of personal funds and collections. The paper will present the solutions we opted for and the final results of the entire process,

including changes in the names and types of funds and collections based on the organization and consistent application of criteria in accordance with the professional guidelines.

Key words: *Personal fund, personal collection, collection, professional guidelines, archival material, guide.*

Водич кроз архивску грађу – зашто га још немамо и да ли нам је потребан?

О изради водича као основног општег информативног средства почело се говорити Процес израде водича је као један од важних послова архива, покренут још у бившој Југославији 60-их година 20. века.¹ Водич кроз архивску грађу је кровно, *прво и основно* научно-обавештајно средство једног архива којим се дају информације о архивској грађи једне архивске установе. Водич даје приказ стања једног архива у тренутку објављивања кроз исцрпне податке о ствараоцима, количини и садржини архивске грађе, односно кроз податке о стручном архивистичком раду на фондовима и збиркама, као и кроз податке о архиву (установи заштите).² Упутство за израду Водича кроз архивску грађу Србије донето је од стране Редакције 24. децембра 2002. године.³ У зависности од потреба корисника, водич кроз архивску грађу фондова и збирки може бити израђен у више облика, али су најчешћи структурни (према структури, распореду фондова и збирки) и тематски.⁴ Према информацијама које у свом раду износи ауторке Бранка Јаначковић и Славица Солумун, закључно са 2019. годином, било је објављено деветнаест томова, односно двадесет две књиге водича. Поред водича за чију је израду надлежна Редакција Водича кроз архивску грађу Србије, архиви су објавили, у склопу других едиција или као појединачна издања, још двадесет четири књиге водича.⁵

¹ Osnovna pravila za pripremu publikacije „Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ“, *Arhivist*, god. XXIV, br. 2, 1974, 182–197; Krešimir Nemeth, Vodič kroz arhive Jugoslavije, *Arhivist*, god. XV, br. 1–2, 1965, 46–48, Ivan Nemanich, Vodič kroz arhive Slovenije (Uređivački odbor: dr Tone Ferenc, Jože Maček, dr Sergij Vilfan, Glavni urednik: Jože Žontar, Izdanje Društva arhivskih radnika Slovenije, Ljubljana, 1965, str. 615), *Arhivist*, god. XVI–XVII, br. 1–2, 1966–1967, 96–97; Miloš Milošević, Neki stručni i načelni problemi pri radu na Vodiču izvora za istoriju nacija, *Arhivist*, god. XXI, br. 1–2, 1971, 91–94.

² Детаљније о до сада израђеним водичима у Републици Србији: Бранка Јаначковић, Славица Солумун, Едиција Водич кроз архивску грађу Србије, *Зборник радова „Архивска грађа у теорији и пракси“* бр. 4 (ур. Слободанка Цветковић), Архивистичко друштво Србије, Београд 2020, 70–90;.

³ Исто, 70–71.

⁴ Богдан Лекић, *Архивистика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2006, 174–176.

⁵ Б. Јаначковић, С. Солумун, *Едиција Водич кроз архивску грађу Србије*, 90.

Историјски архив Пожаревац је један од десетак архива у Србији који нису имали израђен водич ни у једном облику. Разлози су као и за већину архива, дугогодишњи проблеми са смештајем, чињеница да се архивска грађа налази или се налазила на више различитих локација, а фондови често необједињени и несређени, као ихронични недостатак стручног кадра, немотивисаност запослених, непланско приступање задацима и слично.⁶

Како су архиви увелико закорачили у процес дигитализације, не само архивске грађе, него дигитализације радних процеса, и како је на нивоу архивске службе Србије креиран јединствени информациони систем Архис, поставља се питање да ли ће нам водичи у облику на који смо навикли у будућности бити неопходни. Да ли ће бити потребно штампано или чак и електронско издање у форми књиге, ако постоји могућност да се све информације добију на једном месту, приступом јавном информационом систему. Постоје индиције да ће постојећи *Информациони систем за архиве у Републици Србији Архис* бити допуњен новим подсистемом који би објединио све потребне информације за израду водича за један архив.⁷

У Историјском архиву Пожаревац, уз присуство доброг дела горе споменутих отежавајућих околности, одлучено је да се крене корак по корак у изради општих информативних средстава. Због тога је изабрана израда тематског водича кроз личне фондове и збирке, односно збирке настале као целине (или примљене као целине) у архив. Одлуком управе Историјског архива Пожаревац у Програм рада је унето да се током 2022. године изради *Водич кроз личне фондове и збирке и збирке Историјског архива Пожаревац*. Одређени су реализатори посла на изради водича, односно ауторски тим: Наташа Милошевић Дулић, виши архивист као руководилац пројекта, др Драгана Милорадовић, архивски саветник, Слободанка Цветковић, архивски саветник, Горан Митић, архивски помоћник прве врсте, Весна Цанић, архивски помоћник и Драгана Јовановић, архивист и руководилац финансијско-рачуноводствених послова. Након свих обављених послова о којима ћемо нешто детаљније говорити даље у раду, штампано издање публикације поред уводног текста директорке Архива др Јасмине Николић (*Историјски архив Пожаревац – 75 година са вама*) и текста Наташе Милошевић Дулић, руководиоца пројекта (*Водич кроз личне фондове и збирке и збирке Историјског архива Пожаревац*), садржи информације о девет личних фондова, 23 (личне) збирке и 11 збирки преузетих / формираних у Архиву. Публикацију прате и илустрације архивске грађе из сваког од личних фондова, односно збирки. Водич тренутно није доступан на веб-сајту Историјског архива Пожаревац, али обзиром на праксу објављивања електронске верзије свих

⁶ Исто, 90.

⁷ Исто.

публикација до сада, верујемо да ће и ова публикација бити врло брзо доступна и у том облику.

Методологија и редослед послова на изради Водича

Како су рокови за извршење радних задатака на изради водича били кратки и условљени публикавањем, односно реализовањем одређених средстава у календарској години, запослени су пред собом имали велики задатак. Да би се он успешно реализовао било је потребно добро испланирати и координисати послове. Такође, било је потребно максимално ангажовање и посвећеност свих учесника на пројекту. Задаци су дефинисати као следећи:

- Идентификовање свих личних (породичних) фондова и збирки
- Издвајање и преглед досијеа фондова
- Утврђивање стања архивске грађе, степена сређености, садржаја архивске грађе појединачно за сваки фонд / збирку
- Планирање сређивања (класификација и систематизација) у зависности од стања и обима фонда / збирке
- Прикупљање и истраживање података за белешку о фонду (истраживање у архивској грађи, литератури, периодици...)
- Утврђивање листе и распореда података неопходних за објављивање у водичу ради уједначавања
- Сређивање архивске грађе
- Израда текстова за белешку о фондовима и збиркама

У постојећим евиденцијама ИА Пожаревац пре почетка реализације посла било је убележено следеће стање: један фонд је био уведен као породични, шеснаест фондова је било уведено као лични

фондови и идентификовано је осамнаест збирки. Од тог броја, седам збирки је везивано за неке личности, али оне нису увек у свом називу садржале речи „лична збирка”. Због тога је требало утврдити све околности и детаље око начина на који су ушле у архив, да ли су ушле као поклон, откуп, евентуално депозит или на неки други начин формиране, да ли су и од кога преузете, да ли су и када формиране у архиву, да ли су поклонодавци или продавци имали постављене услове везане за назив фонда или збирке... Све те информације су прикупљане из евиденција, Књиге пријема архивске грађе (улазни инвентар), Општег инвентара и из досијеа фондова / збирки. У великом броју досијеа није постојао примопредајни записник, већ само забелешка неког од запослених (често је и она недостајала), о томе на који начин и када је архивска грађа ушла у архив. Сви лични фондови и збирке били су углавном несређени, сређени делимично или непотпуно. Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа и Збирка црквених матичних књига округа пожаревачког биле су у најсређенијем стању (али не у потпуности), а постојала су и обавештајна средства. Олакшавајућа околност је та што се код несређених фондова и збирки радило углавном о мањим количинама архивске грађе, од једног свежња до десетак кутија. Највећи део фондова и збирки је током рада на изради водича сређен, тематски и хронолошки, односно према упутствима за сређивање личних фондова, односно појединих врста збирки. Најобимнији, Збирка адвоката Петра Петровића која броји 70 архивских кутија и Лични фонд Војислава Живковића, који се састоји од 221 свежња нису могли бити сређени, те ће се том послу приступити у наредном периоду. Поједине збирке као што је Збирка плаката и рекламно-пропагандног материјала су тек делимично сређене, односно започети су послови на класификацији и систематизацији.

Приликом обављања послова на прегледу, класификацији и систематизацији архивске грађе прикупљани су подаци од значаја за писање белешке о фондовима или збиркама. Истраживање је обављано и у литератури, службеним новинама и периодици. Архивска грађа је након класификације и систематизације препакована у нове архивске кутије, урађене су одговарајуће етикете. Највећи део личних фондова и збирки смештен је у посебну просторију, осим већ поменуте Збирке адвоката Петра Петровића и Личног фонда Војислава Живковића који због незавршених послова и сређивању и обима нису могли бити пренети. Урађен је и топографски показивач за просторију у којој су смештени.

У процесу припреме за израду Водича дефинисани су и подаци који ће бити део текста за сваки од фондова и збирки, односно њихов редослед: биографија творца личног фонда / збирке, библиографија (ако постоји), подаци о садржају архивске грађе, подаци о доласку у архив, количина/очуваност, сређеност, језик на коме су документа, да ли је фонд / збирка микрофилмован, дигитализован, односно информације о доступности за коришћење, хронолошки оквир грађе, податак о

категоризацији, о постојању обавештајног средства и извори и литература. Узор у концепцији био нам је *Водич кроз легате, личне и породичне фондове* Историјског архива Београд.⁸

Стручна упутства

У свом раду на пословима сређивања, односно изради водича руководили смо се постојећим стручним упутствима донетим у највећем од стране Архивског већа СР Србије, шездесетих и седамдесетих година 20. века.⁹

- *Упутство о одређивању критерија о формирању архивског фонда*, који је донело Архивско веће СР Србије 1968. године;¹⁰
- *Препорука о условима и начину образовања архивског фонда и архивске збирке*, који је донео Савет за научно-истраживачки рад Савеза архивских радника Југославије 1985. године;¹¹
- *Упутство за сређивање архивских фондова органа управе, радних, друштвено-политичких и других организација*, које је донело Архивско веће СР Србије 1973. године;¹²
- *Упутство о сређивању личних и породичних фондова*, које је донело Архивско веће СР Србије 1969. године;¹³
- *Упутство о обради и чувању печата и жигова*, које је донело Архивско веће СР Србије 1972. године;¹⁴
- *Упутство о чувању и обради збирке фотографија*, које је донело Архивско веће СР Србије 1971. године;¹⁵

⁸ Мирјана Миленковић, *Водич кроз легате, личне и породичне фондове*, Историјски архив Београд, Београд 2017.

⁹ Видети и радове: Смиљка Ђурић, Појам личног фонда и збирке и формирање збирке „Varia“, *Архивски преглед*, број 1/1969, Београд 1969, 63-69; Вера Филиповић, Збирке у Архиву Србије са посебним освртом на Збирку Варија, *Архивски преглед*, број 1-2/1991, Београд 1992, 19-23; Danica Gavrilović, Sređivanje i obrada zbirki plakata, *Arhivist*, god. XXVII, br. 1, 1977, 269–275; Vjekoslav Hunski, Zbirka poklona i otkupa u arhivu grada Sarajeva, *Arhivist*, god. XV, br. 1–2, 1965, 81–87; Laslo Tot: Zbirka vandrovi u Istorijском arhivu AP Vojvodine, *Arhivist*, god. XVI–XVII, br. 1–2, 1966-1967, 51-57; Radmila Popović–Petković, Povezanost arhivalija državnih fondova i privatnih zbirki i značaj njihovog konsultovanja pri obradi, *Arhivist*, god. XIII, br. 1–2, 1963, 157–168; Sredoje Lalić, Uvodno izlaganje o Predlogu osnovnih pravila za pripremu Pregleda arhivskih fondova i zbirki u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ, *Arhivist*, god. XXIV, br. 2, 1974, 179–181.

¹⁰ *Архивски преглед*, бр. 1, Београд 1969, 71-76.

¹¹ *Архивист*, бр. XXX, 1-2, Београд 1985, 284-290.

¹² *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1973, 177-191.

¹³ *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1970, 58-61.

¹⁴ *Архивски преглед*, бр. 2, Београд 1972, 31-39.

¹⁵ *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1971, 157-161.

- *Упутство о формирању, сређивању и обради збирке плаката*, које је донело Архивско веће СР Србије 1985. године;¹⁶
- *Упутство о микрофилмовању архивске грађе*, које је донело Архивско веће СР Србије, 1971. године;¹⁷
- *Препорука о приоритету архивских фондова и збирки за сређивање и обраду и приоритету стручних операција*, које је донело Архивско веће СР Србије 1967. године¹⁸ и
- *Упутство о проналажењу, евидентирању, заштити и коришћењу архивске грађе у приватном власништву.*, које је донело Архивско веће СР Србије 1970. године;¹⁹

Сва горе наведена упутства доступна су и на порталу *Архивистика*.²⁰

Упутство о одређивању критерија о формирању архивског фонда дефинише појам фонда, критеријуме за формирање, хронолошке границе архивског фонда, принцип недељивости архивског фонда, фондовску припадност докумената, утврђивање и дефинисање назива архивског фонда, као и услове, критеријуме и начине за формирање обједињеног архивског фонда. Према Упутству, *архивски фонд чине сви архивски документи који су органски настали пословањем неког органа власти, установе, предузећа, организације, породице, личности* и тд. Основни критеријуми за формирање фонда су: статус правног лица, промене функција које су одраз основних промена друштвено-политичког и државног уређења, промене у карактеру, организацији и надлежности творца фонда. У погледу послова на утврђивању фондова, збирки, односно сређивању и обради, важно је споменути главу 5. тачку 6. која каже да се „документа органа, установа итд, која се налазе у фондovima личног порекла или су укључена у састав збирке које су створила приватна лица, враћају се на своје место у фонду коме припадају или издвајају у самосталне фондове. Уколико су већ обрађена ова документа, остављају се у фондovima личног порекла у оном случају ако су та документа већ доста коришћена, те би њихово одвајање отежало даље коришћење.” Такође, тачка 7. која гласи „Непотпуна сачуваност списа, односно књига не утиче на својства архивске грађе као архивског фонда.”

Даље, *Препорука о условима и начину образовања архивског фонда и архивске збирке* дефинише појам архивског фонда и архивске збирке, критеријуме о условима за стицање својства фонда, начин одређивања назива фонда и збирке и седишта, распон година грађе фонда и збирке и

¹⁶ *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1985, 177-183.

¹⁷ *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1971, 162-166.

¹⁸ *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1968, 106-108.

¹⁹ *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1970, 54-58.

²⁰ <https://www.arhivistika.edu.rs/propisi/strucna-uputstva> (приступљено 20. септембра 2024).

критеријуме за утврђивање фондовске припадности документа. Глава 1. дефинише појам архивског фонда као *целину архивске грађе која је настала радом правног лица, или лица које има својство самосталног правног субјекта (фонд)*. Критеријуми за стицање својства фонда су: да је донет правни акт или акт са правном снагом о оснивању ствараоца грађе, да је стваралац имао својство правног лица или својство самосталног правног субјекта, да је стваралац грађе деловао у условима једног друштвено-политичког система и једног државно-правног уређења, да код ствараоца није било битних промена у његовом статусу и делокругу рада, крупнијих промена у организацији и територијалној надлежности и да је грађа настала у оквиру самосталног регистратурског пословања ствараоца. Препорука идентификује и целину архивске грађе која је настала радом личности која је имала значајну друштвену улогу као *лични фонд*, затим целину архивске грађе која је настала радом чланова породице која је имала значајну друштвену улогу као породични фонд, док архивску збирку дефинише као *скуп докумената различитог порекла, а једнаких материјалних карактеристика или сродног садржаја*. Важно је споменути и правило да образовање фонда није условљено количином настале и сачуване архивске грађе. У глави IV као назив фонда се дефинише последњи назив ствараоца грађе, код личног фонда име и презиме личности - ствараоца фонда, код породичног презиме чланова породице или припадника лозе чијим је радом настала грађа, док код збирки назив се даје по врсти грађе, тематским карактеристикама, по имену и презимену личности или по презимену породице првобитног власника чијим је радом настала. У погледу седишта, код личних и породичних фондова наводи се место где је претежно деловао, а ако је то у више места наводи се више њих. За збирке је правило да се не наводи назив места – седишта ствараоца грађе. Године постојања су година оснивања, односно година престанка постојања ствараоца, код личних фондова, година рођења и година смрти, код породичних година рођења најстаријег члан породице или припадника лозе и годином смрти члана породице или припадника лозе који је најдуже живео. Распон година грађе фонда означава се распонем година најстаријег и најмлађег сачуваног документа насталог радом ствараоца фонда (ако има предфондовских или послефондовских они се такође назначавају), односно код личних и породичних фондова годином настанка најстаријег и најмлађег документа у фонду, независно да ли их је личност или породица чији су, створила. Код збирки, *Препорука* прописује да се распон година збирке означава распонем година настанка докумената или распонем година периода на који се грађа односи. У погледу збирки које су формирале поједине личности, приликом израде водича наводили смо и године живота и смрти личности по којој збирка носи назив, што се може сматрати одступањем од ових правила, али смо били на становишту да је та информација значајна за кориснике.

Како је главни део посла био у утврђивању и разликовању да ли скупина архивске грађе представља лични фонд или личну збирку, односно збирку, од посебне важности је било добро разумевање *Упутства о сређивању личних и породичних фондова*. Упутство дефинише лични фонд као скуп докумената органски насталих у току живота и рада лица које је имало значајну улогу у друштвеном животу, док је породични дефинисан као природни наставак личног фонда и настаје животом и радом чланова породице које су у прошлости играле значајну улогу. За разлику од фондова који нису лични, овим упутством се дефинише да се фондом не могу сматрати појединачни документи који, иако значајни, нису довољни да осветле живот и рад творца фонда. Дакле, основни критеријум којим се утврђује да ли је нешто лични фонд или лична збирка или збирка јесте тај да ли је на основу сачуваних докумената могуће реконструисати живот и рад творца личног фонда. Ово упутство дефинише и начин утврђивања граничних година фонда, односно шему за класификацију и систематизацију архивске грађе.²¹

Поред упутстава за сређивање појединих врста фондова, односно збирки примењивали смо пре свих *Упутство за сређивање архивских фондова управе, радних, друштвено-политичких и других организација* које детаљно разрађује методологију рада на сређивању архивске грађе, разврставање грађе на фондове, односно формирање фондова и сређивање грађе једног фонда.

Препорука о приоритету архивских фондова и збирки за сређивање и обраду и приоритету стручних операција, коју смо такође консултовали током припрема за реализацију, као приоритетне, између осталих, види фондове и збирке са подацима о војсци, бунама и ратовима, односно фондове и збирке који због своје садржајности долазе у обзир за публикавање и писање завичајне историје за друштвене и културне манифестације, јубилеје, односно личне и породичне архиве и збирке, посебно оних личности чији је рад имао шири политички, научни и културни значај и чија грађа допуњава рад установа. Што се тиче редоследа стручних операција приоритет је дат утврђивању да ли је нешто лични фонд или збирка, изради спискова фондова и збирки архива, разграничењу фондова / збирки, сређивању, одабирању за шкартирање безвредног материјала, издавању оболеле и оштећене грађе, затим изради привремених спискова сређене грађе, детаљно сређивање, израда сумарних инвентара, аналитичких инвентара за старије и значајније и публикавање архивске грађе. Данас би у обзир дошло и микрофилмовање, односно дигитализација као неопходне операције.

²¹ Документа се систематизују према следећим групама: Лична документа, Имовинско-правни списи, Документа делатности, Преписка, Архивска грађа разних лица о творцу фонда, Илустративни материјал и Архивска грађа сродника творца фонда.

За архивске збирке, пре свега личне, смо рекли да оне најчешће у архив долазе откупом и поклоном. Зато је важно споменути и *Упутство о проналажењу, евидентирању, заштити и коришћењу архивске грађе у приватном власништву* којим се регулише начин проналажења, евидентирања, заштите и коришћења архивске грађе у приватном власништву.

Лични фонд, лична збирка или збирка?

Како је претходно наведено, након увида у евиденције Архива, Књиге пријема архивске грађе (улазни инвентар) и досијеа фондова / збирки, утврђено је да је уведен један фонд као породични, шеснаест фондова је било уведено као лични фондови и осамнаест као збирке, од којих је седам било везано за неке личности.

Након детаљног прегледа архивске грађе и код великог броја након класификације и систематизације постојећи лични фондови и збирке променили су свој статус. При сређивању је примењивано поменуто *Упутство о сређивању личних и породичних фондова*. Први и основни критеријум који је примењен јесте да ли се из архивске грађе која је сачувана може реконструисати живот и рад творца личног фонда. Ако то није могуће, лични фонд је утврђен за збирку. При утврђивању сачуване архивске грађе за лични фонд или (личну) збирку пресудна је била процена архивисте који ради на њеном сређивању.

Тако је за једини породични фонд, *Породични фонд новинара браће Гребенац* (Светолик и Павле), утврђено да се сачувана архивска грађа односи на једног од браће, на Светолика Гребенца (изузев свега неколико докумената која се односе на Павла Гребенца). Светолик Гребенац се бавио адвокатуром, заступао је правна и приватна лица у споровима. У Збирци се налазе уговори, рачуни, признанице, парнични предмети, који се односе на издавање станова у Јевремовој улици, а која је била у власништву генерала у пензији Петра Косића из Ниша. У збирци се налазе и парнице у којима су Светолик Гребенац и/или његова супруга Спасенија били учесници (подела Палате Албанија међу наследницима, судски спор против Доброчиног фонда Јелене и Лазара Карамарковића из Великог Градишта, у вези са оспоравањем тестаментa Јелене Карамарковић и евентуалне поделе њене имовине наследницима, међу којима је и Спасенија, парница у којој је Светолика Гребенца тужио Радомир Пашић за клевету). Део збирке је мањи број личних докумената (Решење по пријави ратне штете, пореска решења за куће у Београду, Ваљеву и у Умки, признанице за поправку крова на кући у Ваљеву и поправку куће у Београду) и породичних (пореска књижица на име Михајло Гребенац). Нису сачувана документа која сведоче о томе да се поред адвокатуре бавио и новинарством. Како на основу сачуване архивске грађе није могуће

реконструисати животни пут Светолика Гребенца, утврђена је Збирка Светолика Гребенца. Дакле, након пажљиве анализе сачуваних докумената статус некада породичног фонда добио је статус збирке.

На исти начин је укупно 10 личних фондова утврђено за збирке. За личне фондове пожаревачких адвоката Драгутина Атанацковића, Тодора Тоше Илића, Петра Петровића и Војислава Протића сачувана су само документа делатности, која се односе на бављење адвокатуром, тако да су ови лични фондови преименовани у (личне) збирке. Увидом у Лични фонд Милана Дескашева утврђено је да садржи само уверење о судијској функцији, односно декрет о постављењу за јавног правозаступника. Зато је преименован у Збирку Милана Дескашева. Слично је и са другим личним фондовима: Лични фонд Божидара М. Антића преименован је у Збирку Божидара М Антића, Лични фонд Павла Богдановића Душманића преименован је у Збирку Павла Богдановића Душманића итд.

За три збирке је установљено да се на основу сачуване архивске грађе може реконструисати живот и рад ствараоца, па је Збирка личних докумената Василија Васе—Живковића преименована у Лични фонд Василија Живковића, Збирка Војислава Живковића, судије из Пожаревца у Лични фонд Војислава Живковића, судије из Пожаревца и Збирка личних докумената Коломана Бергмана у Лични фонд Коломана Бергмана.

Важно је споменути да се у утврђивању сачуване архивске грађе једне личности за фонд или збирку потврдило правило да образовање фонда није условљено количином настале и сачуване архивске грађе²². Тако на пример Лични фонд Илије Вујића садржи непуну кутију архивске грађе, која по садржају испуњава критеријум за образовање личног фонда, док је архивска грађа која се односи на адвоката Петра Петровића сачувана у количини од 70 архивских кутија, али је због њеног садржаја утврђена за збирку (не садржи лична документа на основу којих се може реконструисати живот и рад творца фонда).

Посебан случај су две збирке, Збирка личних докумената Емилије Ђајо и Збирка личних докумената Марије Павловић, код којих је увидом у архивску грађу утврђено да уопште не садрже лична документа. Преименоване су у Збирку Емилије Ђајо и Збирку Марије Павловић.

Код две збирке, Збирке Милоша Даниловића и Збирке Драгана Богдановића Буцића, које би по садржају могле бити лични фондови, задржан је назив који су добиле при пријему у Архив, јер је то била жеља поклонодавца, односно продавца. Због тога је пре утврђивања архивске грађе за лични фонд или збирку неопходно проверити и да ли су поклонодавци или продавци имали постављене услове у вези са називом фонда или збирке и коришћењем архивске грађе коју садрже. Идеално би било да поклонодавац или продавац чијим радом је настала архивска грађа

²² Препорука о условима и начину образовања архивског фонда и архивске збирке, *Arhivist*, бр. XXX, 1-2, Београд 1985, 284-290.

у Уговору закљученим са архивом при уласку фонда/збирке у депо дефинише услове за коришћење предате архивске грађе. Примери у пракси потврђују да досијеа личних фондова/збирки најчешће не садрже уговоре, а када и постоје уговори, углавном су изостављени подаци ове врсте. Чест је случај да у архив поклоном или откупом доспева архивска грађа која није настала радом поклонодавца или продавца, тако да и када су дефинисани услови за њено коришћење, треба имати у виду да то није жеља ствараоца. Са становишта примене Закона о заштити података о личности²³ и Закона о ауторском и сродним правима²⁴ поставља се питање да ли архив има право и под којим условима да користи или издаје ову архивску грађу на коришћење.

Збирке формиране у архиву

Ове збирке су у Архив ушле путем откупа и поклона, или су формиране од докумената који не припадају фондовима Архива. Све ове збирке су отвореног типа. Таквих збирки које се чувају у Историјском архиву Пожаревац је 11: Збирка *Varia* (1791-); Збирка докумената о радничком покрету и НОБ-у (1917-1960); Збирка географских карата XX век; Збирка дигиталних медија (2005-); Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа, (1906-); Збирка микрофилмова (2003-); Збирка плаката (1895-); Збирка печата и штамбиља; Збирка фотографија XIX век; Збирка фотографија са културних манифестација Историјског архива Пожаревац (1976-) и Збирка црквених матичних књига Округа пожаревачког (1794;1797-1952). Архивска грађа ових збирки настала је у периоду од 1791. године (најстарији документ Историјског архива Пожаревац), па до данашњих дана.

Према Одлуци о утврђивању архивске грађе од изузетног значаја која се чува у архивима из 1979. године²⁵ Збирка црквених матичних књига Округа пожаревачког (1794;1797-1952), Збирка докумената о радничком покрету и НОБ-у (1917-1960) и Збирка микрофилмова су категорисане као културно добро од изузетног значаја, а Одлуком Народне скупштине Републике Србије 1998. године²⁶ Збирка *Varia* (1791-) и Збирка плаката (1895-) су категорисане као културно добро од великог значаја.

²³ Закон о заштити података о личности, “Службени гласник Републике Србије”, број 87/2018.

²⁴ Закон о ауторском и сродним правима, “Службени гласник Републике Србије”, број 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 – одлука УС и 66/2019.

²⁵ Одлука о утврђивању архивске грађе од изузетног значаја која се чува у архивима у Србији, “Службени гласник СРС”, број 18/1979.

²⁶ Одлука о утврђивању архивске грађе од изузетног значаја која се чува у архивима (Листа архивске грађе од изузетног значаја која се чува у архивима), “Службени гласник Републике Србије”, бр. 42/1998.

Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа, (1906-) је 2014. године предложена за културно добро од изузетног значаја.

Збирка *Varia* (1791-) је сређена и обрађена 2012. године.²⁷ За сређивање ове збирке не постоји донето и усвојено стручно упутство. Коришћена су упутства које је донело Архивско веће СР Србије у периоду од 1969. до 1985. године²⁸ и искуства архива у Србији, која поседују сређену збирку,²⁹ као и радови који се односе на одређивање сигнатуре и регистара.³⁰ За архивску грађу која је у Архив ушла након сређивања, у периоду 2013–2023. године у Водичу је сумарно дат опис примљене архивске грађе.

За сређивање Збирке микрофилмова 2003- , Збирке плаката 1895- , Збирке печата и штамбиља и Збирке фотографија XIX век – коришћена су постојећа упутства.³¹ Последња је формирана Збирка печата и штамбиља 2016. године. Ова збирка је формирана од печата и штамбиља који су ушли у Архив уз примљене фондове и збирке, којима органски не припадају, а који су припадали предузећима, друштвено-политичким организацијама, разним институцијама које су престале са радом, а радиле су на територији за коју је територијално надлежан Историјски архив Пожаревац.

Посебан случај је Збирка фотографација са културних манифестација Историјског архива Пожаревац. Према садржини Збирка је разноврсна, отвореног је типа, савремена (документ са подлогом новијег доба) и њено допуњавање је временски неограничено. Збирку сачињавају позитиви, негативи и дигитални записи, као и подаци о њиховом садржају, пореклу и ауторима. Како ову Збирку чине фотографије настале радом фото службе овог Архива предлог групе аутора на изради Водича је био да се припоји

²⁷ *Varia 1791-2012*, аналитички инвентар бр. 5 (прир. Наташа Милошевић Дулић), Историјски архив Пожаревац, Пожаревац 2013.

²⁸ Упутство о сређивању личних и породичних фондова, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1970, 58-61; Упутство о формирању, сређивању и обради збирке плаката, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1985, 177-183; Упутство за сређивање архивских фондова органа управе, радних, друштвено-политичких и других организација, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1973, 177-191; Упутство о формирању, сређивању и обради збирке плаката, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1985, 177-183.

²⁹ Смиљка Ђурић, Појам личног фонда и збирке и формирање Збирке *Varia*, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1969, 63-69; Вера Филиповић, Збирке у Архиву Србије са посебним освртом на Збирку *Varia*, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1991, 19-23.

³⁰ Средоје Лалић, Потребе и могућности увођења јединствених сигнатура, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1973, 167-176; Вера Филиповић, Израда регистра Збирке поклона и откупа у Архиву Србије, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1989, 72-82.

³¹ Упутство о микрофилмовању архивске грађе, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1971, 162-166; Упутство о формирању, сређивању и обради збирке плаката, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1985, 177-183; Упутство о обради и чувању печата и жигова, *Архивски преглед*, бр. 2, Београд 1972, 31-39. и Упутство о чувању и обради збирке фотографија, *Архивски преглед*, бр. 1-2, Београд 1971, 157-161.

фонду Историјски архив Пожаревац. Стручно веће Установе је ипак одлучило да се од ових фотографија формира посебна збирка.

Збирка докумената о радничком покрету и НОБ-у је типичан пример вештачки формиране збирке од докумената који су „истргнути” из фондова архива, или су ушла у архив као поклон или откуп, а које повезује заједничка тематика, историја радничког покрета и НОБ-а. Већина архива у Србији поседује збирку са сличним називом. Збирка је формирана у сарадњи са Среским и Општинским одбором СУБНОР-а. Ови одбори су били у обавези да формирају комисије чији је задатак био да у сарадњи са среском комисијом за прикупљање архивске грађе, среским архивом и музејом, друштвом историчара, друштвеним и политичким организацијама и органима власти у срезу, прате рад на писању хроника НОБ-а у свим фазама и да при томе писцима хроника пружају сваку врсту помоћи. У том смислу чланови ове Комисије су организовали разговоре и састанке са учесницима НОБ-а, указивали су хроничарима на писане изворе који могу послужити као грађа за хронику, итд. Оцењену хронику са предлогом о висини хонорара комисије су имале обавезу да доставе историјском архиву.³² Од архивске грађе, фотокопија, фотографија, стенографских белешки, коју су за ову намену прикупили архиви, или им је предата од стране поменутог Комисије, архиви су формирали збирке. У Збирци докумената о радничком покрету и НОБ-у Историјског архива Пожаревац се налази архивска грађа која је сакупљена за потребе писања хроника насељених места и историје револуције и радничког и комунистичког покрета и НОБ-а на територији Браничевског управног округа. Чине је оригинална документа, преписи и фотокопије, фотографије, изјаве учесника НОБ-а, стенографске белешке, појединачна документа примљена на поклон од институција и појединаца, писма, прогласи, извештаји, леци и други пропагандни материјал. У Збирци се налази и механографски записи оригинала који се налазе у Војно-историјском институту, Заводу за проучавање радничког покрета, у тадашњем Архиву Централног Комитета Југославије. За писање историје револуционарног радничког и комунистичког покрета у пожаревачком крају при Савезу комуниста - Општински комитет Пожаревац, образована је 1983. године Комисија за писање историје револуције и радничког и комунистичког покрета и НОБ-а пожаревачког краја. Састанци ове Комисије су се одржавали у Историјском архиву Пожаревац³³, тако да се и архивска грађа која је прикупљена за ове потребе налази у Збирци докумената о радничком покрету и НОБ-у. У овој збирци се налази и

³² Историјски архив Пожаревац (даље: ИАП), Збирка докумената о радничком покрету и НОБ- 1917-1960.

³³ ИАП, Књига Записници са седница Комисије за писање историје револуције и радничког и комунистичког покрета и НОБ-а пожаревачког краја, Збирка докумената о радничком покрету и НОБ- 1917-1960.

архивска грађа (углавном оригинална документа) коју је Народни музеј у Пожаревцу прикупио за ову намену. Део докумената ове Збирке је издвојен из архивског фонда „Начелство Среза звишког-Кучево, 1839-1944”. Већ поменуто *Упутство о одређивању критерија о формирању архивског фонда* у глави 5. тачки 6. каже да се „документа органа, установа итд, која се налазе у фондовима личног порекла или су укључена у састав збирке које су створила приватна лица, враћају се на своје место у фонду коме припадају или издвајају у самосталне фондове. Уколико су већ обрађена ова документа, остављају се у фондовима личног порекла у оном случају ако су та документа већ доста коришћена, те би њихово одвајање отежало даље коришћење.” Како постоји инвентарна књига Збирке докумената о радничком покрету и НОБ-у, ова документа нису враћена у фонд коме органски припадају.

Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа је као Збирка евидентирана први пут 2010. године, иако је архивска грађа преузимана у архив у више наврата од Геодетске управе - Службе за катастар непокретности почев од 2004. године. Збирка садржи главне земљишне књиге које се састоје од повезаних земљокњижних уложака а сваки од њих чини табак састављен од са пописног, власничког, и теретног листа, као и посебне књиге регистар парцела и регистар (азбучник) власника. Архивска грађа није комплетна. Укупна количина је 1877 књига (177 м) а чине је азбучници - 101 књига, парцеларници - 101 књига и земљишна књига - 1675 књига, за катастарске општине које припадају подручју Општинских управа Велико Градиште, Голубац, Жабари, Кучево, Мало Црниће и за Град Пожаревац. Збирка је отворена.

Проблематика формирања ове збирке је у вези са чињеницом да су ствараоци ове архивске грађе (земљишних књига) средњи судови (касније општински), чија су Земљокњижна одељења водила земљишне књиге од установљавања 1931. године, изузев за КО Острово (Пожаревац) у којима уписи датирају из 1906. године, с обзиром да је ова катастарска општина била у саставу КО Ковин до 1942. године, односно до 1918. године део некадашње Аустро-Угарске монархије. Како се у Историјском архиву Пожаревац чува архивска грађа ових судова поставило се питање да ли је земљишне књиге требало припојити овим фондовима. У одлуци да се образује Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа пресудна је била чињеница да уз земљишне књиге нису примљени списи, закључци Земљокњижних одељења као и да нису примљени од ствараоца фонда, већ Службе за катастар непокретности, која је једно време вршила уписе у књиге на основу судских одлука. У каснијим годинама извршен је пријем и ових списа за Општински суд Пожаревац, који су припојени фонду Општинског суда Пожаревац, чијим су радом настали. За остале општине чије земљишне књиге поседује Историјски архив Пожаревац, списи Земљокњижних одељења нису предати Архиву на даље чување.

Збирка црквених матичних књига Округа пожаревачког формирана је 1995. године. Књиге су преузимане у више наврата од 1995. до 2022. године. Црквене матичне књиге нису комплетно сачуване. Поред оригинала, један део чине реконструкције матичних књига настале тридесетих година 20. века (за књиге уништене у Првом светском рату) и једна фотокопирана књига. Укупна количина је 485 матичних књига (24 м). Збирку чине књиге крштених, рођених, брачно испитаних лица, венчаних и умрлих као и регистри за поједине књиге са подручја дела Браничевске епархије (са подручја Града Пожареваца, општина Голубац, Велико Градиште, Жабари, Жагубица, Мало Црниће, Кучево и Петровац). Садржи и књиге православне цркве у селу Острово које је територијано припадало Хабскубуршкој монархији до 1918. године. Матичне књиге свих вероисповести пописане су у Србији 1967. године, преузимање у архиве почело је 1983. године, а интензивније од 1987. године, када је предвиђено да предаја буде сваке пете године са тачно дефинисаним годиштима до којих се предаје архивима. При пријему црквених матичних књига неки архиви су за сваки храм/цркву образовали архивски фонд. У Историјском архиву Пожаревац формирана је Збирка црквених матичних књига Округа пожаревачког, јер уз црквене матичне књиге нису предати списи.³⁴

Закључак

Лични и породични фондови, личне збирке и збирке у архив улазе поклоном, откупом, депозитом, формирају се у архиву, или на неки други начин. При пријему архивске грађе уводе се у основне евиденције у архиву, улазни инвентар и образује се досије фонда/збирке. Сређивању и обради претходи утврђивање сачуване архивске грађе за фонд или збирку, поштујући постојећа упутства, Упутство о одређивању критерија о формирању архивског фонда и Препоруку о условима и начину образовања архивског фонда и архивске збирке. Увидом у архивску грађу, класификацијом и систематизацијом примењујући Упутство о сређивању личних и породичних фондова архивисти утврђују да ли је сачувана архивска грађа довољна за реконструкцију живота и рада ствараоца

³⁴ Формирање збирки матичних књига започето је много раније у другим републикама бивше Југославије. Видети: Igor Karaman, *Zbirka matičnih knjiga Državnog arhiva u Zagrebu, Arhivist*, god. VI, sv. 2, Beograd 1956, 28-34. Детаљније о Збирци црквених матичних књига у Историјском архиву Пожаревац у: Слободанка Цветковић, Црквене матичне књиге у Историјском архиву Пожаревац – преузимање, смештај, обрада и коришћење, Археон – Часопис Архива Војводине, година 3, бр. 3, Архив Војводине, Нови Сад 2020, 129-148; Јасмина Живковић, Заштита црквених матичних књига у Браничевском округу, *Годишњак Историјског архива Пожаревац „Записи“*, год. I, бр. 1, Историјски архив Пожаревац 2012, 40-49.

архивске грађе, при чему се утврђује лични фонд. У супротном архивска грађа се утврђује за (личну) збирку. О томе на који начин ће бити утврђена архивска грађа о једној личности (лични фонд или лична збирка) процена архивисте који ради на њеном сређивању је пресудна.

У свим архивима постоје збирке које су формиране у архивима. Настале су од докумената која не припадају фондовима који се чувају у архиву, фотографија, плаката, печата, штамбиља. Постоје и збирке, попут Збирке докумената о радничком покрету и НОБ-у, које садрже документа истргнута из фондова који се чувају у архиву. Кључно за доступност архивске грађе коју садрже је сређеност и обрада, док се израдом инвентара корисницима пружа информација о томе шта одређени фонд/збирка садржи и самим тим омогућава доступност те грађе.

Посебна проблематика је коришћење архивске грађе ових фондова и збирки са становишта примене Закона о заштити података о личности и Закона о ауторском и сродним правима. За архивску грађу која у будућности буде улазила у архив поклоном или откупом, треба инсистирати на томе да се са поклонодавцем или продавцем јасно и прецизно дефинишу услови под којима се та архивска грађа може користити. У случају да је предмет предаје архивска грађа која није настала радом поклонодавца/продавца упитна је примена критеријума које су при предаји прописали, јер сами нису ствараоци те грађе. Ту се додатно поставља питање заштите података о личности и заштите ауторских права и дилема под којим условима је дозвољено коришћење ове архивске грађе.

Conclusion

Personal and family fonds, personal collections, and archival collections enter the archive through donations, purchases, deposits, formation within the archive, or in other ways. Upon receiving archival materials, they are recorded in the basic records of the archive, the incoming inventory is created, and a file for the fonds/collection is established. Before arranging and processing, the preserved archival materials for the fonds or collection are determined, respecting existing guidelines, the Instruction on Determining Criteria for the Formation of Archival Fonds, and the Recommendation on the Conditions and Methods of Establishing Archival Fonds and Archival Collections. Through review of the archival materials, classification, and systematization, applying the Instruction on Arranging Personal and Family Fonds, archivists establish whether the preserved archival materials are sufficient to reconstruct the life and work of the creator of the archival materials, thereby determining the personal fonds. Otherwise, the archival materials are classified as a (personal) collection. The method by which archival materials about an individual (personal fonds or personal collection)

will be determined is critically assessed by the archivist working on its arrangement.

In all archives, there are collections formed within the archives. These originated from documents that do not belong to the fonds kept in the archive, photographs, posters, seals, and stamps. There are also collections, such as the Collection of Documents on the Labor Movement and the National Liberation War, which contain documents extracted from fonds held in the archive. The key to the accessibility of the archival materials contained in these collections is their organization and processing, while the creation of inventories provides users with information about what a specific fonds/collection contains, thereby enabling access to these materials.

A particular issue is the use of archival materials from these fonds and collections concerning the application of the Law on the Protection of Personal Data and the Law on Copyright and Related Rights. For archival materials that will be entered into the archive in the future through donation or purchase, it is essential to clearly and precisely define the conditions under which those archival materials can be used with the donor or seller. In cases where the material being handed over is archival material that was not created by the donor/seller, the application of the criteria established at the time of transfer is questionable, as they are not the creators of those materials. This further raises issues of personal data protection and copyright protection and the dilemma of under what conditions the use of these archival materials is permitted.

Резиме

У раду је разматрана проблематика идентификовања и сређивања и на крају израде општег обавештајног средства – Водича о посебној групи архивске грађе коју чувају архиви, личним и породичним фондovima, личним збиркама, односно збиркама које настају у архиву или се као целине предају архивима на трајно чување. За разлику од архивских фондова где је стваралац јасно дефинисан, у случају ове врсте архивске грађе то не мора бити случај. Критеријуми за њихово формирање и методологија за њихово сређивање и обраду се такође разликују. У раду је указано на значај постојања стручних упутстава за сређивање и обраду различитих врста збирки, односно личних и породичних фондова, а која су донета шездесетих и седамдесетих година 20. века од стране Архивског већа тада Социјалистичке Републике Србије. Наглашена је и важност њихове доследне примене, али и значај стручне процене архивисте који ради на сређивању и изради општег обавештајног средства.

Summary

The paper addresses the issue of identifying, arranging, and ultimately creating a general informational tool—a Guide to a specific group of archival materials held by archives, namely personal and family fonds, personal collections, and collections that are formed within the archive or transferred as complete units for permanent storage. Unlike archival fonds where the creator is clearly defined, this is not always the case for this type of archival material. The criteria for their formation and the methodology for their arrangement and processing also differ. The paper highlights the importance of having professional guidelines for the arrangement and processing of various types of collections, specifically personal and family fonds, which were established in the 1960s and 1970s by the Archival Council of the then Socialist Republic of Serbia. It emphasizes the importance of their consistent application and the significance of the professional assessment by the archivist working on the arrangement and creation of the general informational tool.

БИБЛИОГРАФИЈА/BIBLIOGRAPHY

Необјављени извори/Unpublished sources:

Историјски архив Пожаревац:

1. Збирка докумената о радничком покрету и НОБ- 1917-1960.
2. Збирка Драгана Богдановића Буцића
3. Збирка земљишних књига са подручја Браничевског округа
4. Збирка микрофилмова
5. Збирка Милоша Даниловића
6. Збирка печата и штамбиља
7. Збирка плаката и рекламно-пропагандног материјала
8. Збирка фотографација са културних манифестација Историјског архива Пожаревац
9. Збирка црквених матичних књига округа пожаревачког
10. Збирке печата и штамбиља и Збирке фотографија XIX век

Службени листови/Official papers:

1. *Службени гласник Републике Србије* (2009-2018)

Периодика/Periodicals:

1. *Архивски преглед* (1969-1985)
2. *Arhivist* (1974, 1985)

Књиге/Books:

1. Миленковић Мирјана, *Водич кроз легате, личне и породичне фондове*, Историјски архив Београд, Београд 2017.
2. Милошевић Дулић Наташа (прир), *Вариа 1791-2012*, аналитички инвентар бр. 5, Историјски архив Пожаревац, Пожаревац 2013.

3. Лекић Богдан, *Архивистика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2006.

Чланци/Articles:

1. Gavrilović Danica, Sređivanje i obrada zbirke plakata, *Arhivist*, god. XXVII, br. 1, 1977, 269-275.
2. Hunski Vjekoslav, Zbirka poklona i otkupa u arhivu grada Sarajeva, *Arhivist*, god. XV, br. 1-2, 1965, 81-87.
3. Karaman Igor, Zbirka matičnih knjiga Državnog ahriva u Zagrebu, *Arhivist*, god. VI, sv. 2, Beograd 1956, 28-34.
4. Lalić Sredoje, Uvodno izlaganje o Predlogu osnovnih pravila za pripremu Pregleda arhivskih fondova i zbirki u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ, *Arhivist*, god. XXIV, br. 2, 1974, 179-181.
5. Milošević Miloš, Neki stručni i načelni problemi pri radu na Vodiču izvora za istoriju nacija, *Arhivist*, god. XXI, br. 1-2, 1971, 91-94.
6. Nemanić Ivan, Vodič kroz arhive Slovenije (Uređivački odbor: dr Tone Ferenc, Jože Maček, dr Sergij Vilfan, Glavni urednik: Jože Žontar, Izdanje Društva arhivskih radnika Slovenije, Ljubljana, 1965, str. 615), *Arhivist*, god. XVI-XVII, br. 1-2, 1966-1967, 96-97.
7. Nemeth Krešimir, Vodič kroz arhive Jugoslavije, *Arhivist*, god. XV, br. 1-2, 1965, 46-48.
8. Popović-Petković Radmila, Povezanost arhivalija državnih fondova i privatnih zbirki i značaj njihovog konsultovanja pri obradi, *Arhivist*, god. XIII, br. 1-2, 1963, 157-168.
9. Tot Laslo, Zbirka vandrovi u Istorijskom arhivu AP Vojvodine, *Arhivist*, god. XVI-XVII, br. 1-2, 1966-1967, 51-57.
10. Турић Смилка, Појам личног фонда и збирке и формирање збирке „Varia”, *Архивски преглед*, број 1/1969, Београд 1969, 63-69.
11. Живковић Јасмина, Заштита црквених матичних књига у Браничевском округу, *Годишњак Историјског архива Пожаревац „Записи”*, год. I, бр. 1, Историјски архив Пожаревац 2012, 40-49.
12. Јаначковић Бранка, Славица Соломун, Едиција Водич кроз архивску грађу Србије, *Зборник радова „Архивска грађа у теорији и пракси”* бр. 4 (ур. Слободанка Цветковић), Архивистичко друштво Србије, Београд 2020, 70-90.
13. Лалић Сredoje, Потребe и могућности увођења јединствених сигнатура, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1973, 167-176.
14. Филиповић Вера, Збирке у Архиву Србије са посебним освртом на Збирку Вариa, *Архивски преглед*, број 1-2/1991, Београд 1992, 19-23.
15. Филиповић Вера, Израда регистра Збирке поклона и откупа у Архиву Србије, *Архивски преглед*, бр 1-2, Београд 1989, 72-82.
16. Цветковић, Слободанка, Црквене матичне књиге у Историјском архиву Пожаревац – преузимање, смештај, обрада и коришћење, *Археон – Часопис Архива Војводине*, Година 3, бр. 3, Архив Војводине, Нови Сад 2020, 129-148;

Интернет:

1. <https://www.arhivistika.edu.rs/propisi/strucna-uputstva>.